

תורת אמך

ביאורי סוגיות והדרכה לימודית

מסכת ברכות -

פרק תשיעי

ברכות הראיה

סוגיה כ: ברכת האילנות

נכתב בסייעתא דשמיא

על ידי

אליהו מאיר ליפשיץ

ב"ר חיים שמאי ז"ל

ישיבת ברכת משה, מעלה אדומים

סוגיה כ: ברכת האילנות

*

רקע

כדי להשלים את דיני ברכות הראייה נלמד את דין ברכת האילנות המובא בפרק ששי.

מקורות

- א. גמ' מג: "אמר רב יהודה האי מאן דנפיק ביומי ניסן... להתנאות בהן בני אדם"
- ב. רא"ה ד"ה אמר רב יהודה האי מאן דנפיק
- ג. מרדכי סי' קמח
- טור סי' רכו
- ד. רמב"ם הל' ברכות פ"י הי"ג [הגהות מיימוניות אות ט]
- ה. שו"ע סי' רכו, ומשנה ברורה

רא"ה ד"ה אמר רב יהודה האי מאן דנפיק

אמר רב יהודה האי מאן דנפיק ביומי ניסן וחזא אילנא דקא מלבלבין אומר ברוך שלא חסר מעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בו בני אדם. וקבעו ברכה זו לפי שהוא ענין בא לזמן והוא ענין מחודש שאדם רואה עצים יבשים שהפריח הקדוש ברוך הוא, ומסתברא דהיא בשם ומלכות.

טור אורח חיים סימן רכו

היוצא בימות ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח אומר בא"י אמ"ה שלא חסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם, ואם איחר לברך עד אחר שגדלו פירות לא יברך עוד.

הסבר הסוגיה

אמר רב יהודה: האי מאן דנפיק ביומי ניסן וחזי אילני דקא מלבלבי, אומר: ברוך שלא חסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות להתנאות בהן בני אדם. [גמ' מג:]

הגמ' אומרת שהיוצא בחודש ניסן ורואה אילנות מלבלבים מברך "שלא חסר בעולמו כלום..." הגמ' אינה מביאה ברכה זו בפרק תשיעי, הדין בברכות הראייה, אלא בפרק ששי, הדין בברכות הנהנין, אך הרמב"ם מביא ברכה זו בפרק י [היי"ג] העוסק בברכות הראייה.

נחלקו ה"ר יוסף [במרדכי סי' קמח] והטור [סי' רכו] עד מתי מברכים ברכה זו. ה"ר יוסף סובר שמברכים אפילו לאחר שגדלו הפירות, ואילו הטור אומר ש"אם איחר לברך עד אחר שגדלו פירות לא יברך עוד".

ניתן להבין את מחלוקתם בשתי דרכים:

א. הם נחלקו בהבנת מהות הברכה. הטור סובר שהברכה היא ברכת הראייה על ההתחדשות של הטבע, ולפיכך יש לברך בשעת ההתחדשות בלבד. ה"ר יוסף סובר שהברכה היא ברכת ההודאה על השמחה שבפריחה, ושמחה זו קיימת אפילו בשעה שגדלו הפירות.

ב. הם לא נחלקו בהבנת מהות הברכה אלא בהבנת גרריה. גם הטור וגם ה"ר יוסף מסכימים שהברכה היא ברכת הראייה. הטור סובר שצריך לברך בשעת ההתחדשות בלבד, וה"ר יוסף סובר שניתן לברך על ההתחדשות אף לאחר שגדלו הפירות.

הב"ח [סי' רכו סע' ב ד"ה ואם] מפרש שהטור וה"ר יוסף אינם חולקים. הטור עוסק במקרה שהאדם ראה את האילנות קודם גידול הפירות ואיחר מלברך עד לאחר גידולם, ואילו ה"ר יוסף עוסק במקרה שהאדם ראה את האילנות רק לאחר שגדלו הפירות. נראה להסביר את פירושו, שהברכה היא על ההתחדשות, והרואה את האילנות רק לאחר שגדלו הפירות רואה כעת את ההתחדשות של הטבע. הרואה את האילנות קודם גידול הפירות ואיחר מלברך עד לאחר גידולם, אינו יכול לברך בשעה זו, שהרי אינו חש בשעה זו את ההתחדשות של הטבע.

סיכום

הגמ' אומרת שהיוצא בחודש ניסן ורואה אילנות מלבליים מברך "ברוך שלא חיסר בעולמו כלום..." ניתן להבין שהברכה היא ברכת הראייה על ההתחדשות שבטבע, וניתן להבין שהברכה היא ברכת ההודאה על השמחה שבפריחה.

הלכה

השו"ע [סי' רכו] פוסק שהיוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאים פרח מברך "ברוך שלא חיסר בעולמו כלום..." הוא פוסק שאם איחר לברך עד אחר שגדלו הפירות אינו מברך. המשנה ברורה [סק"ד] מביא שהאליה רבה הכריע כב"ח, שאם לא ראה את האילנות עד אחר שגדלו הפירות - מברך. הוא מוסיף שאם הפרי נגמר כל צורכו, וראוי לברך עליו "שהחינו" - אינו מברך.

המשנה ברורה [סק"ב] פוסק שמברכים על אילנות מאכל בלבד.